VALTAKUNNALLINEN
TYÖPAJAYHDISTYS
oikeus tekemällä oppimiseen

Lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 30.5.2017:

HE 39/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY) kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä (HE 39/2017 vp) laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Pyydetyn mukaisesti TPY keskittyy lausunnossaan työpaikalla järjestettävän koulutuksen tarkasteluun. Esitystä ja sen vaikutuksia arvioidaan etenkin koulutuksen järjestäjien ja työpajojen välisen yhteistyön kannalta. TPY on toteuttanut jäsenilleen esitykseen liittyvän kyselyn ja huomioi saadut kommentit lausunnossaan.

Yhdistyksen keskeiset huomiot lausunnossa ovat:

- Esityksen mukainen ammatillisen koulutuksen reformi on tavoitteiltaan oikeansuuntainen. TPY uskoo, että sen käytännön toteutus tulee kuitenkin olemaan haasteellista koulutuksen järjestäjien heikosta taloustilanteesta johtuen. Kriittisessä asemassa on erityisesti opiskelijahuollollisten palveluiden järjestäminen tukea ja ohjausta tarvitseville opiskelijoille. Näiden palveluiden tarve tulee reformin myötä vain kasvamaan, sillä opiskelu vaatii jatkossa entistä omatoimisempaa otetta.
- TPY pitää kannatettavana koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyön vahvistamista. Työpajat voivat toimia entistä laajemmin koulutuksen järjestäjien kumppaneina, ja niillä on osaamista tukea haasteellisimmassa tilanteessa olevia. Oppimisympäristöinä työpajat ovat työvaltaisia, tuettuja ja yhteisöllisiä. Työpajoilla vahvistetaan valmennuksen ja tekemällä oppimisen avulla arjenhallintaa, opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä ammatillista osaamista.
- Työpajoilla toteutetaan jo tällä hetkellä mm. (tuettua) työssäoppimista, (tuettua) oppisopimuskoulutusta, erilaisia keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden tukijaksoja ja suoritetaan tutkinnon osia ja näyttöjä. Tarve hyödyntää työpajoja tulee jatkossa kasvamaan. Koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyössä toteuttamien valmennusjaksojen rahoitus tulee ratkaista nykytilannetta kestävämmällä tavalla. Valmennuksen tulee olla sopimuksellista ja se tulee korvata työpajoille ns. raha seuraa opiskelijaa -periaatteella.
- Esityksessä lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista, ja TPY:n mielestä on hyvä, että tutkinnon suorittaminen työvaltaisesti vahvistuu. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen valmennusta ja ohjausta tulee kuitenkin kehittää ja resursoida siihen nykyistä enemmän. TPY myös epäilee, että yritykset ja julkishallinto pystyisivät ottamaan vastaan kaikki opiskelijat, jotka työpaikoille olisivat tulossa opintojaan suorittamaan. Työnantajilla ei ole riittäviä resursseja perehdyttämiseen, ohjaukseen ja arviointiin, ja työpaikoista tulee olemaan pulaa. Kun TE-palvelut lisäksi keskittävät palkkatukipaikkoja yrityksiin, on yhtälö haasteellinen.
- Esityksen tavoitteena on lisätä etenkin nuorten oppisopimuskoulutusta. TPY pitää tätä kannatettavana, mutta huomauttaa, että oppisopimusopiskelu on vaativaa, ja merkittävä osa siitä kiinnostuneista ja sitä suorittavista tarvitsee runsaasti ohjausta. Myös työnantajat tarvitsevat aiempaa vahvempia tukipalveluita. Työpajojen tarjoamaan tuettuun oppisopimuskoulutukseen valmennuspalvelut sisältyvät.
- TPY pitää esityksen näyttöperusteista osaamisen osoittamistapaa kannatettavana. TPY katsoo, että työpajat soveltuvat näyttöpaikoiksi myös tukea ja ohjausta tarvitseville opiskelijoille ja esittää, että perusteltuihin syihin lisätään opiskelijan ohjauksen ja tuen tarve.
- TPY pitää hyvänä henkilökohtaistamista sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen vahvistamista. TPY peräänkuuluttaa myös työpajatoiminnassa saavutetun osaamisen asianmukaista tunnustamista: työpajoilla valmentautujille kertyy taitoja ja valmiuksia geneerisistä taidoista ammatillisiin taitoihin.

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki | tyopajayhdistys@tpy.fi | puh. 010 279 2720

TPY katsoo, että esityksen mukainen ammatillisen koulutuksen reformi on **merkittävä ja kunnianhimoinen uudistus, jonka tavoitteet ovat oikeansuuntaiset.** TPY:n näkökulmasta ammatillisen koulutuksen reformissa on hyvää etenkin joustavien ja yksilöllisten opintopolkujen vahvistaminen, henkilökohtaistaminen, oppimisympäristöjen monipuolistaminen, aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistäminen, osaamisperusteisuus sekä koulutuksen läpäisyn ja vaikuttavuuden vahvistaminen.

TPY uskoo, että uudistuksen käytännön toteutus tulee kuitenkin olemaan haasteellista etenkin koulutuksen järjestäjien heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen. **Kriittisimmässä asemassa ovat erityisesti riittävät opiskelijahuollolliset tuki- ja ohjauspalvelut opintoihinsa tukea tarvitseville opiskelijoille.** Tämä koskee erityisen vahvasti työpaikoilla järjestettävää koulutusta. TPY huomauttaa, että reformin myötä opiskelijoilta vaaditaan yhä enemmän omatoimisuutta, eikä kaikilla ole tähän riittäviä valmiuksia. Osa opiskelijoista tarvitsee opintoihinsa tukea ja ohjausta, vaikkei heillä olisikaan varsinaista diagnoosia tai ammatillisen erityisopetuksen tarvetta. **Ilman tukipalveluita he eivät tule pärjäämään yhä itsenäisempää otetta edellyttävissä opinnoissa, ja vaarana on opintojen keskeytyminen.** TPY peräänkuuluttaa tarpeiden mukaisten tuki- ja ohjauspalveluiden takaamista.

Esityksessä **lisätään koulutuksen järjestäjien yhteistyötä nuorten työpajatoiminnan kanssa**, ja yhteistyövelvoitteen (124 §) voi katsoa ulottuvan myös työpajatoimintaan, mikä on tarkoituksenmukaista. Koulutuksen järjestäjien ja työpajatoiminnan tavoitteet ovat yleisellä tasolla yhtenevät ja yhteistyö tuottaa synergiaa molempien toimijoiden näkökulmasta. TPY uskoo, että ammatillisen koulutuksen reformi tuo **uusia mahdollisuuksia koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyön ja kumppanuuden kehittämiselle.** Työpajat voivat aiempaa laajemmin olla mukana tukemassa ohjausta ja tukea tarvitsevia opiskelijoita: niillä on osaamista edistää etenkin haasteellisimmassa asemassa olevien tilannetta. **Oppimisympäristöinä työpajat ovat tuettuja, työvaltaisia ja yhteisöllisiä**. Työpajojen perustehtävä on ohjaus ja valmennus: työpajatoiminnassa valmennuksen ja työtoiminnan kautta tapahtuvan tekemällä oppimisen avulla tuetaan yksilön arjenhallintaa, osaamisen kasvua sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksia. Työpajatoiminta rakentuu moniammatillisuudelle ja sen keskiössä on sosiaalinen vahvistaminen.

Monet työpajat ja koulutuksen järjestäjät toteuttavat jo nyt yhteistyötä esimerkiksi keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden tukijaksojen muodossa. Lisäksi työpajoilla toteutetaan mm. oppisopimuskoulutusta, tuettua oppisopimuskoulutusta, työssäoppimista ja tuettua työssäoppimista sekä työhönvalmennusta. Kaikille toimijoille esityksen mukainen yhteistyövelvoite ei siis tuone suuria muutoksia nykytilanteeseen. TPY kuitenkin huomauttaa, että yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa työpajoilla toteutettavien **valmennusjaksojen rahoitus tulee ratkaista nykytilannetta kestävämmällä tavalla. Työpajoilta hankittavan valmennuksen tulee aina olla sopimuksellista** ja se tulee korvata työpajoille taloudellisesti. Tämä tulisi toteuttaa ns. **raha seuraa opiskelijaa -periaatteella**: työpajojen tulee saada tarkoituksenmukainen korvaus tekemästään työstä.

Esityksessä lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista, ja TPY:n mielestä on hyvä, että mahdollisuudet tutkinnon suorittamiseen käytännönläheisesti ja työvaltaisesti vahvistuvat. Opiskelijoiden työelämäkokemukset ja työelämätaitojen vahvistuminen myös edistävät jatkotyöllistymistä. **Työpaikalla järjestettävään koulutukseen liittyvää valmennusta ja ohjausta sekä muuta työelämäyhteistyötä tulee kuitenkin kehittää ja resursoida siihen nykyistä enemmän**. Työpaikkaohjaajakoulutuksen lisäämiselle on selvä tarve. Työvaltainen oppiminen edellyttää vahvaa ohjauskapasiteettia ja prosessin etenemisen varmistamista, eikä sitä voi jättää vain työnantajan vastuulle – se on koulutuksen järjestäjien vastuulla. Työpajoilla on kehitetty työhönvalmennusta ja ns. seinätöntä valmennusta, ja näitä malleja myös koulutuksenjärjestäjien kannattaa hyödyntää.

TPY myös epäilee, että yritykset ja julkishallinto pystyisivät nykyisessä työllisyys- ja taloustilanteessa ottamaan vastaan kaikki opiskelijat, jotka reformin myötä olisivat tulossa opintojaan työpaikoille suorittamaan.

Työnantajilla ei ole riittäviä valmiuksia, resursseja ja aikaa tarvittavaan perehdyttämiseen, ohjaukseen, arviointiin ja yhteistyöhön koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi TE-hallinnon uusien linjausten mukaisesti myös palkkatukipaikat ollaan entistä vahvemmin keskittämässä yrityksiin kolmannen sektorin sijaan. Soveltuvista työpaikoista on jo nyt pulaa, ja jatkossa tilanne tulee vain pahenemaan myös opiskelijoiden osalta. Tämä kasvattanee kiinnostusta myös työpajojen tarjoamia mahdollisuuksia kohtaan.

Esityksen tavoitteena on lisätä etenkin nuorten **oppisopimuskoulutusta**. TPY pitää tätä kannatettavana, mutta huomauttaa, että oppisopimusopiskelu on prosessina vaativa, ja merkittävä osa siitä kiinnostuneista ja sitä suorittavista tarvitsee runsaasti tukea ja ohjausta. Myös työnantajat tarvitsevat aiempaa vahvempia tukipalveluita. **Oppisopimusopiskelijoille ja työnantajille suunnattuja tuki- ja ohjauspalveluita tulee nykyisestä lisätä.** Työpajat voivat toimia tässä koulutuksen järjestäjien kumppaneina tarjoamalla **tuettua oppisopimuskoulutusta**, johon työpajojen ohjaus- ja valmennuspalvelut kuuluvat. **Koulutussopimukseen** TPY suhtautuu osin varauksella: miten voidaan varmistaa, etteivät työnantajat käytä sitä ilmaisen työvoiman rekrytointikanavana? Toisaalta oppisopimuspaikkoja ei tule kaikille riittämään, joten koulutussopimus palvellee väylänä työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja työmarkkinoille. Koulutuksen järjestäjien tulee myös riittävän tiiviisti varmistaa, että koulutussopimuksen kautta hankittu osaaminen on tutkinnon kannalta relevanttia eikä liian kapea-alaista. Työpajat voivat toteuttaa myös **tuettua koulutussopimusta, joka mahdollistaa opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaisen ohjauksen ja valmennuksen**. TPY kuitenkin huomauttaa, että tuettujen mallien (oppisopimus ja koulutussopimus) rahoitus työpajoille tulee varmistaa.

TPY pitää esityksen **näyttöperusteista osaamisen osoittamistapaa kannatettavana.** Ammatillisen koulutuksen reformi voi avata työpajoille uusia mahdollisuuksia toimia osaamisen näyttöpaikkana. Esityksessä avataan niitä perusteltuja syitä (52 §, Osaamisen osoittaminen), jolloin näyttö voitaisiin järjestää myös muualla kuin työpaikalla, esimerkiksi työpajalla. TPY katsoo, että **työpajat soveltuvat näyttöpaikoiksi myös tukea ja ohjausta tarvitseville opiskelijoille**, joilla voi olla esimerkiksi erilaisia sosiaalisia tai muita elämäntilanteeseen liittyviä haasteita. TPY esittää, että perusteltuihin syihin lisätään opiskelijan ohjauksen ja tuen tarve.

TPY pitää hyvänä **henkilökohtaistamista sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen vahvistamista**. Ne voivat avata joustavia, yksilöllisiin tarpeisiin ja oppimistapoihin vastaavia väyliä suorittaa opintoja sekä hyödyntää aiemmin hankittua osaamista tehokkaasti osaksi omaa opintopolkua. Parhaimmillaan tämä voi lisätä opiskelijoiden motivaatiota sekä tehostaa ja nopeuttaa koulutuksen läpäisyä. TPY pitää tarkoituksenmukaisena, että esityksessä huomioidaan myös epävirallisen oppimisen kautta saavutettu osaaminen. Työpajoilla valmentautujille kertyy monipuolisia taitoja, tietoja ja valmiuksia geneerisistä taidoista ammatillisiin taitoihin, ja työpajatoimijat ovat kuvanneet niitä osaamistodistuksin. TPY peräänkuuluttaa koulutuksen järjestäjiltä myös **työpajatoiminnassa saavutetun osaamisen asianmukaista tunnustamista.**

Esityksen mukaan opintoihin olisi jatkossa mahdollista hakeutua **jatkuvalla haulla** joustavasti ympäri vuoden. TPY pitää tätä kannatettavana: jatkuva haku tukee monen koulutuksen ja työn ulkopuolella olevan opiskelumotivaatiota ja edistää heidän kiinnittymistään koulutukseen. Koulutuksen järjestäjien on kuitenkin huolehdittava **joustavista ja monipuolisista opintojen suorittamismahdollisuuksista** sekä panostettava opintoihin kiinnittymistä ja niiden läpäisyä tukevaan **ryhmäytymiseen** ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoamiseen. Vähenevän ryhmämuotoisen opiskelun myötä on myös kiinnitettävä huomiota opiskelijoiden vuorovaikutustaitojen ja **yksilöllisen kasvun tukemiseen** – muutoin työpaikalla tapahtuva oppiminen muodostuu haasteelliseksi.

Esityksessä tarjotaan työpajoille roolia toteuttaa **ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta** yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa. TPY katsoo, että työpajoilla on tähän hyvät mahdollisuudet ja

etenkin työpajojen matalimman kynnyksen palvelun, starttivalmennuksen, sisältö on jo hyvin lähellä valmentavaa koulutusta. Työpajayhteistyön avulla valmentavaa koulutusta on mahdollista **kehittää toiminnallisempaan ja ohjauksellisempaan suuntaan sekä toteuttaa lähipalveluna**. Ammatilliseen koulutukseen kohdennettujen säästöjen seurauksena oppilaitosten toimipisteitä vähennetään, ja tällöin kynnys muuttaa kotoa uudelle opiskelupaikkakunnalle on etenkin tukea tarvitseville korkea. Työpajojen tarjoama lähipalvelu tukisi varsinkin runsaasti tukea tarvitsevia opiskelijoita.

TPY pitää esityksen koulutuksen järjestäjien **rahoitusjärjestelmään liittyviä uudistuksia** periaatteiltaan kannatettavina. Opintojen läpäisyn vahvistaminen ja huomion kiinnittäminen vaikuttavuuteen on tarkoituksenmukaista. Vaarana kuitenkin on, että opiskelijavalinnassa painotetaan hakijoita, joiden menestymisen edellytykset ovat hyvät, ja **tukea tarvitsevat jäävät entistä laajemmassa määrin koulutuksen ulkopuolelle**. Tämä opiskelijavalintoihin liittyvä kermankuorinta tulee ehkäistä **riittävällä resursoinnilla tuki- ja ohjauspalveluihin.**

Työllistymisen käyttö rahoituksen määräytymisperusteena on myös haastavaa nykyisessä työllisyystilanteessa, ja on todennäköistä, että alueelliset erot tulevat tässä korostumaan. Työllistymisen tukeminen edellyttää työhönvalmennukseen panostamista. Pidemmällä aikajänteellä rahoitukseen liittyvä uudistus voi kuitenkin vaikuttaa myönteisesti työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaan ja vahvistaa koulutuksen työelämävastaavuutta. Se voi myös **vahvistaa koulutuksen järjestäjien ja työpajojen välistä yhteistyötä sekä siihen liittyvää osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisprosessia:** työpajoilla on mahdollisuus hankkia tutkinnon osia vastaavaa osaamista, tukea tutkintojen loppuun saattamista sekä sitä kautta opintojen läpäisyä.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä **työpajat voivat tarjota koulutusjärjestelmälle tukeaan aiempaa laajemmin ja asemoitua lähemmäs ammatillisen koulutuksen kenttää.** TPY kuitenkin katsoo, ettei työpajoja ole tarkoituksenmukaista integroida osaksi koulutusjärjestelmää: oppilaitoksilla ja työpajoilla on **omat perustehtävänsä.** Työpajojen ensisijaista kohderyhmää ovat koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret ja pitkäaikaistyöttömät aikuiset. Työpajatoimintaa tarvitaan tukemaan ennen kaikkea heikoimmassa asemassa olevia ja sosiaalista vahvistumista tarvitsevia. TPY painottaa, että kaikkien toimijoiden tulee toteuttaa yhteistyötä yksilölähtöisesti ja yksilön edun mukaisesti.

Hallituksen puoliväliriihessä 25.4.2017 julkaistiin 19 kohdan ohjelma nuorten syrjäytymisen vähentämiseen. Ohjelma sisältää mm. **työpajatoiminnan opinnollistamisen edistämisen** (kohta 7), jonka mukaisesti työpajatoimijat ja koulutuksen järjestäjät kehittävät yhteistyössä työpajatoimintaa siten, että työpajoja voidaan hyödyntää nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevana oppimisympäristönä ja oppimisen tukipalveluna. TPY katsoo tämän kehittämistyön tukevan myös ammatillisen koulutuksen reformia ja on mielellään mukana edistämässä sitä.

Reetta Pietikäinen, tieto- ja laatupäällikkö
Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY)

Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) edustaa 250 työpajaorganisaatiota Suomessa. Suurin osa yhdistyksen jäsenistä on kunnallisia (n. 60 %), ja lisäksi työpajatoimintaa toteutetaan mm. yhdistyksissä ja säätiöiden ylläpitämissä sosiaalisen työllistämisen yksiköissä. Työpajatoimintaan osallistuu vuosittain yli 25 000 valmentautujaa, joista lähes 15 000 on alle 29-vuotiaita nuoria.